

Title	Játékos történelem a magyar mint idegen nyelv órán a CLIL jegyében : Merre járt Mátyás király?
Author(s)	Kovács, Renáta
Citation	ハンガリー研究. 2025, 3, p. 9-36
Version Type	VoR
URL	https://doi.org/10.18910/100413
rights	
Note	

The University of Osaka Institutional Knowledge Archive : OUKA

<https://ir.library.osaka-u.ac.jp/>

The University of Osaka

Játékos történelem a magyar mint idegen nyelv órán a CLIL jegyében: Merre járt Mátyás király?

Kovács Renáta

1. Bevezetés

Bármilyen idegen nyelv tanításakor abban az esetben, ha nem csak a célnyelv elsajátítása, hanem más ismeretanyag (történelem, irodalom, földrajz stb.) ezen a nyelven történő közvetítése is a cél, a tartalmat és nyelvet integráló tanulás (angolul: *Content and Language Integrated Learning*, vagyis CLIL — a továbbiakban is) megfelelő eszköznek bizonyulhat. Tanulmányom fókusza ezen módszertan, illetve a magyar mint idegen nyelv oktatásban egy lehetséges felhasználásának bemutatása. A dolgozat első része a CLIL módszerébe, a japán oktatásban elfoglalt helyzetébe és idegen nyelven tartandó történelemórán való alkalmazásának lehetőségeibe ad vázlatos bepillantást; második részében pedig egy a Hunyadiak korszakát magyart mint idegen nyelvet tanuló, B1-es szintű nyelvtanulóknak és/vagy egyetemi hallgatóknak tanító, CLIL-keretű óratervet mutatok be. Az óraterv alapja a Magyar Nemzeti Levéltár (a továbbiakban MNL) *Merre járt Mátyás király?* című számítógépes applikációja.

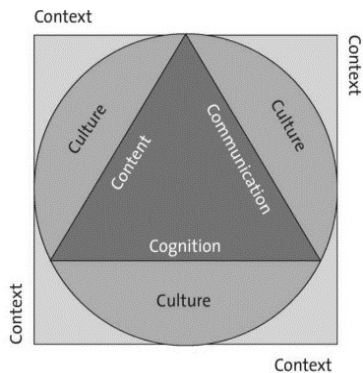
2. A CLIL-ről dióhéjban

A CLIL módszerének bemutatásakor Do Coyle — Philip Hood — David Marsh *Content and Language Integrated Learning* című alapművét követem, annál ugyanis a módszernek letisztultabb, pontosabb és lényegre törőbb összefoglalását nehezen lehetne találni a szakirodalomban.

A CLIL a szerzők szerint olyan kétfókuszú oktatási forma, amelynek keretében adott tantárgyi ismeretanyag nem a nyelvtanuló anyanyelvén, hanem egy idegen nyelven keresztül történik átadásra (Coyle et al 2010: 1). A CLIL alkalmazását az Európai Tanács 1994-ben kezdeményezte. Ennek célja az volt, hogy elősegítse a szakmai mobilitást Európában és támogassa a nyelvi

készségek fejlődését (ibid. 13).

A CLIL alapját az angol terminusokon alapuló négy „C” vagyis a: *content*, *communication*, *cognition*, *culture* (ez utóbbit gyakran *community*-ként vagy *citizenship*-ként is emlegetik) szoros összekapcsolódása jelenti.

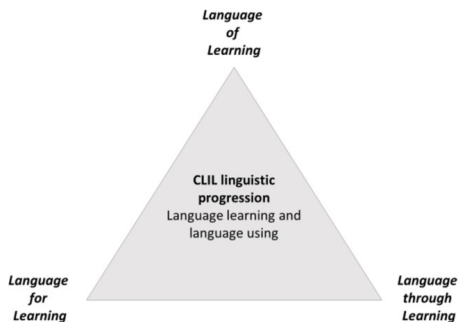

1. ábra: A négy C keret (Coyle et al. 2010: 42)

Ebben a négyesben a *content* a megtanítandó tantárgyi tartalomra vonatkozik, a *communication* a négy nyelvi készség közül az aktuális tanórán fejlesztendőre utal. A *cognition* a nyelvórán elsajátított analitikus és kritikai gondolkodás képességének jellegét határozza meg. A *culture* pedig a nyelvtanulónak a tanulás folyamán elsajátított (inter)kulturális képességeire utal, amelyeknek köszönhetően a nyelvtanuló a megszerzett tudás és az őt körülvevő fizikai valóság között képes kapcsolatot teremteni. (ibid. 41; Kavanagh 2018: 278-279).

A CLIL előnye, hogy a tanórán egyszerre hangsúlyozza a nyelvet és a tananyagot. A tananyag elsajátítása közben a diákok idegen nyelvet is tanulnak, és folyamatosan bővítik nyelvi ismereteiket. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a CLIL során a tartalom specifikus nyelvezete (*language of learning*), a nyelvtanuló által a tananyaghoz kapcsolódó feladatok során használandó nyelv

(*language for learning*) és a tanórai nyelvhasználat során spontán elsajátított nyelvismeret (*language through learning*) szorosan összekapcsolódva egy sajátos háromszöget alkot, amelyben mindhárom tényező ugyanakkora súllyal bír (Coyle et al. 2010: 37).

2. ábra: A nyelvi háromszög (Coyle et al. 2010: 36)

A kommunikatív nyelvoktatás és a CLIL alapelvei részben lefedik egymást. A CLIL esetében is elmondható, hogy a nyelv a tanórán elsősorban kommunikációs eszköz. A CLIL is, a kommunikatív nyelvoktatáshoz hasonlóan, szem előtt tartja és respektálja a nyelvtanulók egyéni különbségeit és nyelvi kompetenciáit. Mint ahogy a kommunikatív nyelvoktatásban is, módszerek teljes palettája bevethető a CLIL keretében, nincs egyetlen szent és sérthetetlen út a tanítási cél eléréséhez. A nyelvhasználat és a nyelvtanulás párhuzamosságának követelménye a nyelvtanórán a CLIL-ben is szerepet kap (ibid. 32–33).

A CLIL a kommunikatív nyelvoktatás progresszív jellegéhez képest nem követi az egy-egy nyelv esetében logikusnak tekinthető nyelvtani előrehaladást, nyelvtani jelenségek egymásra rétegzettségét. Ennek oka, hogy a CLIL során a megfelelő árnyaltsággal, mélységgel átadandó tananyagi

tartalom nem áldozható fel a nem megfelelő nyelvi szint oltárán. Ennek orvoslására a CLIL tanórán kétféle nyelvezet különböztethető meg: a *tartalom elsajátításához szükségeszerű* és a *tartalommal kompatibilis*. Az előbbi elengedhetetlen a tartalom elsajátításához: szókincset, nyelvtani formákat és akár teljes szerkezeteket, mondatokat is magába foglal. Az utóbbi az adott téma alátámasztása mellett, a tanterv nyelvi és kulturális céljai elérésének is szolgálatába áll (ibid. 37).

A tartalom, a kultúra és a kommunikáció mellett a 4C negyedik tényezője a gondolkodási képesség, vagyis a tanulók kognitív, illetve magasabb rendű gondolkodási képességeinek, úgy, mint az analitikus gondolkodás, az értékelés és az alkotás, fejlesztése. Ezen képességek fejlesztését a CLIL a tanulók tanórán való interaktív részvételére alapozva célozza meg. A csoportmunka, a kooperativitás, a problémamegoldás, a kérdésfelvetés mind olyan munka- és tanulási formák, amelyek a tanulókat saját tanulásuk aktív részeseivé, szabályozóivá teszik, és nem utolsósorban a tanórán kívül is alkalmazható készségeket, tudást biztosít számukra (ibid. 29–30).

A CLIL, rövid- és hosszú távon egyaránt, pozitív hatást gyakorol a nyelvi, tantárgyi és kulturális ismeret elsajátítására, a nyelvtanulói attitűdökre, valamint a kognitív és interkulturális készségekre:

- hozzájárul a nyelvi és a szóbeli kommunikációs és interkulturális készségek fejlődéséhez;
- mélyíti a nyelvtanuló nyelvek és kultúrák iránti érdeklődését;
- hozzájárul az interkulturális tolerancia kialakításához a nyelvtanulóban;
- fejleszti a tanuló kognitív, rendszerező és gondolkodási képességeit;
- növeli a nyelvtanuló motivációját a tantárgy és a célnyelv iránt egyaránt;
- teret ad a nyelvtanuló számára a célnyelv közvetlenebb és intenzívebb használatára (Aspel 2012; idézi Kavanagh 2018: 279).

Összefoglalva, a CLIL a következő hét fő alapelv mentén határozható meg:

- 1) A tanulás nemcsak egy tananyaghoz kapcsolódó ismeretek és készségek elsajátítását jelenti, hanem azt is, hogy a tanuló létrehozza saját tudását és hatással van saját készségeinek fejlesztésére.
- 2) A tartalom szorosan kapcsolódik a tudáshoz és a gondolkodáshoz. Ahhoz, hogy a tanuló értelmezni tudja a tartalmat, megfelelő eszközt kell a kezébe adni.
- 3) A kognitív funkciók határozzák meg a nyelvi követelményeket.
- 4) A tanulási kontextushoz és a tanuláshoz szükséges nyelvezetet kell megtanítani, amely hozzásegíti a nyelvtanulót a tartalom rekonstruálásához.
- 5) Az interakció alapvető fontosságú a tanulás folyamatában.
- 6) A kultúrák és nyelvek közötti kapcsolatok feltérképezése pozitívan hat a tanuló interkulturális érzékenységre és képességeire.
- 7) A CLIL egy tágabb oktatási kontextusba ágyazódik be, ezért hatékonyságához ezen kontextus változóit is figyelembe szükséges venni (Doyle et al. 2012: 42).

3. A CLIL Japánban

Japánban a CLIL elterjedése az angol mint idegen nyelv oktatásához kötődik. Japánban 2011 óta kötelező az angol nyelv az általános iskolák 5. és 6. osztályában. Ebben a korosztályban az angol nyelv oktatásának célja elsősorban a gyerekek bátorítása az angol nyelv aktív használatára és felkészítés az anyanyelvekkel való társalgásra volt (Ikegashira et al. 2009, idézi Kavanagh 2018: 280). Ezen célok a későbbiekben konkrétabb tartalmat nyertek azáltal, hogy azokban meghatározásra került a kultúrák és nyelvek tapasztalatokon keresztüli megértése, az idegen nyelven történő kommunikáció felé való pozitív attitűd fejlesztése és a nyelv hangzásának és kifejezéseinek közelebb hozása a nyelvtanulókhöz. 2013-ban a japán Oktatási, Kulturális, Sport, Tudományos és Technológiai Minisztérium szintén felvette ajánlásai közé, hogy az általános

iskola felső tagozatán az angolórán minden interakció célnyelven menjen végbe. Ez a célkijelölés a CLIL-t tökéletesen integrálhatóvá teszi az angol mint idegen nyelv órán Japánban, így azonban a módszer használata csak az idegen nyelv oktatásra szűkül le, nem terjedve ki a tanterv más tantárgyaira (Ohmori 2014: 47; idézi Kavanagh 2018: 281; Ikeda 2023¹). A CLIL bevezetése mellett döntő iskolákban végzett kutatásokból kiderül, hogy a módszer pozitív hatással volt az angol nyelv elsajátítására: a nyelvtanulók íráskészsége, szókinccse egyaránt fejlődött és az angolórához való attitűd is pozitívabb volt (Lee 2022: 96–97). CLIL-keretű testnevelés órákon például a diákok értékelték a szoros együttműködés lehetőségét a tanárral és a csapattagokkal (ibid. 98). Középiskolai szinten Lee problémaként jelöli meg, hogy a tanárok CLIL-re való felkészítése, képzése nem elégséges, pedig célzott továbbképzések nélkül a módszertan szélesebb körű implementálása nem lehetséges (ibid. 103).

A felsőoktatás területén a más jellegű igények miatt a helyzet némileg eltérő. Japánban a népességsökkenés az egyetemi hallgatók visszaeső számán is érezteti hatását, amelyet az intézmények nemzetközi hallgatók Japánba vonzásával próbálnak kiküszöbölni. Mivel egy egyetemi szak elvégzéséhez megfelelő szintű japán nyelvtudás megkövetelése jelentősen megszürné a jelentkezők számát, az egyetemek angol nyelvű programokat is kínálnak. Az ezekre jelentkező hallgatók angol nyelvi szintje igen magas — a nem angol anyanyelvűeké is —, így ezeken az órákon, bár CLIL a módszertani keret, a fő fókusz a tantárgyi tartalom elsajátítására esik (ibid. 104).

4. Történelemóra CLIL-keretben

A Cambridge-i Egyetem ESOL Examination központja állított össze egy tömör, de minden részletre kitérő (tanóratervezés, a CLIL kihívásai a történelemórán a tanulók és a tanárok számára és azokra adható válaszok), sőt még egy konkrét tanórára (*Az őszember életmódja az őskorban*) is példát hozó kiadványt, amely kiváló kézikönyv minden CLIL-t alkalmazni szándékozó történelemtanár

számára (*Teaching History through English — a CLIL approach*², a továbbiakban THtE), A CLIL-keretű történelemóra tervezésekor néhány alapvető kérdést a tanórát tervező tanárnak mindenképpen figyelembe kell vennie. Az első a tanulók témával kapcsolatos ismereteinek felmérése és felelevenítése. Ebben a fázisban előfordulhat, hogy a diákok a témával kapcsolatban csak anyanyelvükön ismerik a kifejezéseket, idegen nyelven nem. Ilyenkor a tanár nyújthat segítséget és adhatja meg a kifejezés idegennyelvi változatát. A következő lépés a tananyag és a szókincs elsajátításához szükséges forrás (írott szöveg, fotó, filmrészlet, festmény stb.) kiválasztása, illetve annak megtervezése, hogy a tanulók melyik fázisban milyen formában dolgoznak (egyéni, párban vagy nagyobb csoportokban). Átgondolandó, hogy mi tekinthető a tanulási folyamat végén sikeres elsajátításnak és hogy erről milyen formában adnak majd számot a tanulók. Az óratervezés folyamán figyelembe kell venni, hogy az idegen nyelv használata miatt a tempó lassabb lesz és a diákoknak is több időre lesz szükségük a tananyag értelmezéséhez, mintha az anyanyelvükön történe.

A tanóra folyamán fontosak a diákok közötti együttműködést igénylő feladattípusok. A csoportmunka folyhat párokban vagy kisebb csoportokban. Igazi kihívást kognitív szempontból a nyelvhasználat jelenti. A nyelvtanulóknak a CLIL órán nemcsak a mindennapi szituációkban kell idegen nyelven megnyilvánulniuk, hanem a tartalom szaknyelvén is ki kell tudniuk magukat fejezni. Szintén kihívás a gondolkodást fejlesztő feladatok pontos megtervezése és azok teljesítéséhez a szükséges nyelvi formák biztosítása (ibid. 5–6).

A THtE hangsúlyt helyez arra is, hogy a CLIL-alapú történelemóra folyamán a gondolkodási és tanulási készségek egyaránt fejlesztésre kerüljenek. Az előbbihez szükséges megkülönböztetni az alacsonyabb és magasabb szintű gondolkodás szintjeit. Míg az alacsonyabb szintű gondolkodás a tananyag átismétlését segítő vagy konkrét, egyetlen helyes választ igénylő kérdésekkel fejleszthető, a magasabb szintű gondolkodást hipotézisek felállítását, érvelést vagy értékelést ösztönző kérdések serkentik (ibid. 11). A tanulási készségek

fejlesztése többféle képesség erősítését foglalja magába: egy kutatás megtervezését, szavak jelentésének kontextusból való kitalálását, információ értelmezését, szöveg megfogalmazását és szerkesztését (ibid 12).

A CLIL-keretbe foglalt történelemórákon néhány feladattípus alkalmazása különösen jól alkalmazható a kitűzött célok eléréséhez:

- igaz állítás kiválasztása;
- információ rendszerezése;
- történelmi térképek vagy más források összehasonlítása;
- idővonal kiegészítése;
- festmény leírása és az azon szereplő történelmi esemény elemzése;
- dominó;
- hibakeresés vagy összefüggések keresése események, történelmi épületek, emberek stb. között;
- hiányzó információ kitöltése;
- információ leszűrése táblázatokból vagy diagrammokból;
- párhuzamos szövegolvasás;
- források összekötése, megjelölése;
- mondat két felének összepárosítása;
- feleletválasztás / kakukktójás;
- PowerPoint prezentációk;
- események időrendi vagy ok-okozati sorba rendezése;
- szókeresés, internetes keresés (ibid 14; Hutchinson 2022).

Elmondható tehát, hogy a CLIL-keretben történő történelem-oktatás kihívást jelent a tanár és a nyelvtanuló számára egyaránt. A tanítást jelentősen megkönnyíti, ha a tananyagot egy történelem- és egy nyelvtanár együtt fejleszti ki. A diákok esetében az aktív részvételt igénylő történelem-tanulás motiváló tényező lehet.

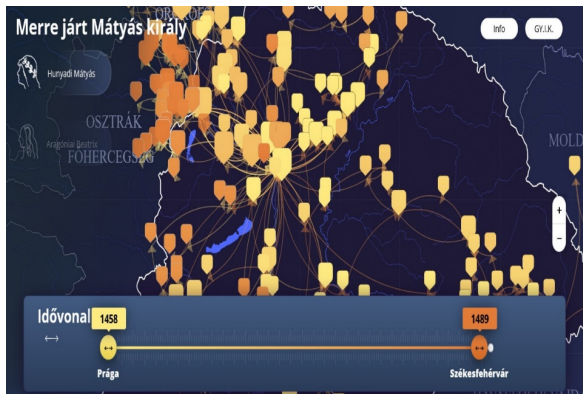
5. Interaktív történelem: Merre járt Mátyás-király?

Mátyás király születésének 575. és trónra lépésének 560. évfordulója alkalmából 2018-at Magyarország kormányának Miniszterelnöksége Mátyás-emlékévvé nyilvánította. A programsorozat keretén belül világszerte több mint 100 helyszínen szerveztek Mátyás királlyal és uralkodásával kapcsolatos programokat a magyar közösségek és intézmények. A Magyar Nemzeti Levéltár az emlékév apropóján Mátyás uralkodásának időszakát (1458-1490) dolgozta fel a rendelkezésre álló történeti források (kibocsátott oklevelek, krónikák stb.) alapján a királynak és feleségének, Aragóniai Beatrixnak utazásait követve. Az így elkészült interaktív térkép alapján megkereshető, hogy az uralkodás egy időszakában vagy egy adott évében (az alkalmazás nyitóoldalán található idővonalon nyilakkal szűkíthető vagy tágítható a keresés), merre járt Mátyás és felesége. A weboldalnak több célja is van: egyrészt oktatói, amelyet a weboldalhoz készített, iskolásoknak szóló levéltár-pedagógiai, akár tanórán is jól felhasználható munkalapok színesítenek; másrészt pedig a könnyed ismeretterjesztés, hiszen a weboldalon keresztül bárki megtekintheti, hogy járt-e Mátyás király vagy felesége, a településén. Az alkalmazás alapját Horváth Richárd középkorkutató adattára képezi³, amelynek adatait úgy alkalmazták a térképre, hogy a településekre kattintva el lehessen olvasni az adat forrását és az említett szakkönyv vonatkozó lábjegyzetének eredeti szövegét⁴.

5.1. Az alkalmazás működése

A számítógépes alkalmazás Mátyás király és második felesége, Aragóniai Beatrix királyné tartózkodási helyeit külön-külön mutatja be: a térképen kis, világosabb és sötétebb sárga pajzsok utalnak az utazások megállóira. A pajzsok sárga színe az idő előrehaladtával párhuzamosan sötétedik: vagyis a világossárga pajzsok Mátyás uralkodása kezdeteinek, a sötétebbek pedig az uralkodás későbbi éveinek utazásait jelzik. A pajzsok mérete is különböző:

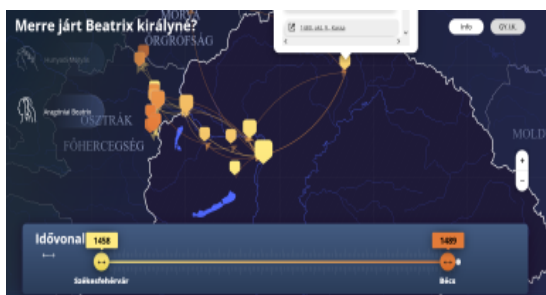
minél nagyobb egy helységet jelölő pajzs, annál többször járt azon a helyen Mátyás király. A pajzsokból kiinduló nyilak az útvonal következő állomása felé mutatnak.

1. kép: A Merre járt Mátyás király? számítógépes alkalmazás kezdőoldala.

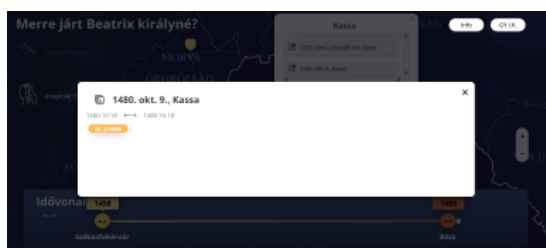
A pajzsokra kattintva kap információt a felhasználó a település nevéről és a látogatás idejéről és időtartamáról. A látogatást bizonyító középkori oklevél digitalizált formában megtekinthető, szövege elolvasható.

A következő képsor Beatrix királyné 1480. október 9-i kassai látogatásának kapcsán szemlélteti az oldal működését. Első lépésként rákattintva a Kassát jelölő pajzsra, megkapjuk az odautazás dátumát (2. kép).

2. kép: Az odautazás dátuma.

A megjelenő dátumra kattintva az utazást bizonyító oklevél kódja jelenik meg sárgával jelölve (3. kép).

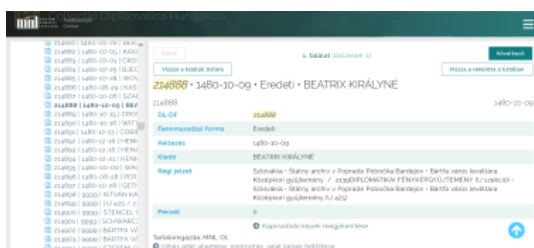
3. kép: Az oklevél kódja.

A kódra való rákattintással a kutató, illetve az érdeklődő felhasználó az MNL online adatbázisában⁵ tárolt megfelelő oklevél kicsinyített digitalizált változatához jut el (4. kép).

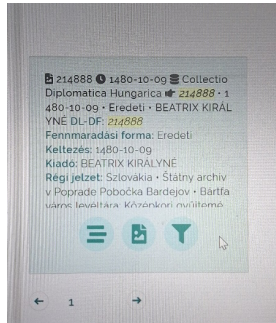
4. kép: Az oklevél kicsinyített, digitalizált változata.

Az oklevéllel kapcsolatos adatlap is elérhető, amelyet teljes képernyőn is meg lehet jeleníteni, az oklevélre ráklikkelve (5. kép).

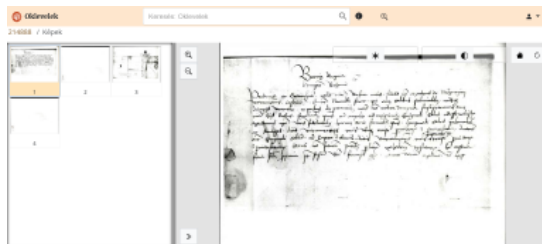
5. kép: Az oklevél adatlapja az MNL-ben.

A kurzorral megérintve az oklevelet három interaktív ikon jelenik meg az oklevél alatt (6. kép).

6. kép: A három interaktív ikon.

Ezek közül az első ugyancsak az oklevél adatlapjához vezet el, a második az oklevél nagyítható, kicsinyíthető, kutatóbarát digitalizált változatát jeleníti meg (7. kép). A harmadik, kis elemlámpa ikon pedig az adatbázisra való kereséshez irányít vissza.

7. kép: Az oklevél teljes digitalizált változata.

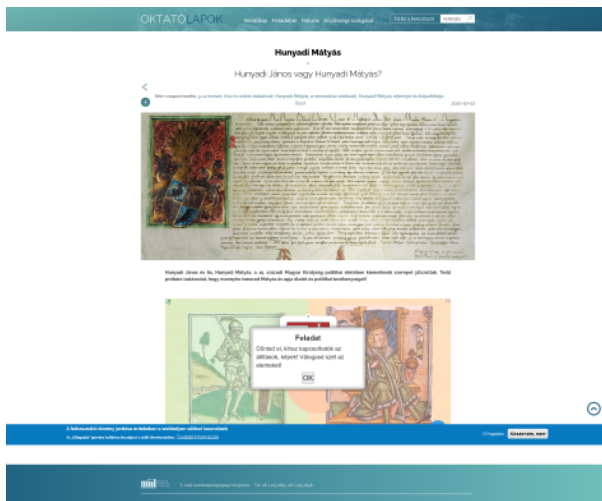
5.2. Az alkalmazáshoz kapcsolódó oktatólapok

Az MNL Levéltár-pedagógiai Osztálya kilenc darab online kitölthető, gamifikált oktatólapot is készített a térképhez⁶. Az oktatólapok tematikailag Mátyás királyhoz, az uralkodásához és a külpolitikájához, a családjához, illetve a korszak kulturális kontextusához kapcsolódnak:

1. Bonfini levele Mátyás életéről
2. Hunyadi János vagy Hunyadi Mátyás?
3. Hunyadi Mátyás és családja
4. Ki mondhatta?
5. Mátyás király utazásai és hadjáratai
6. Mátyás külpolitikája
7. Mátyás uralkodása
8. Mátyás uralkodása — topográfiai gyakorlat
9. Merre járt Mátyás király? — Kutatás az oklevelek között.

Mindegyik oktatólap esetén meg van határozva az ajánlott életkor, a kitöltéshez leginkább ajánlott munkaforma (csoportos vagy egyéni) és a játék időtartama. Az oktatólapok mindegyike jó lehetőségeket rejt magában CLIL keretekre való adaptálásra.

A *Hunyadi János vagy Hunyadi Mátyás?* című, a 9-12 diákokat megszólító oktatólapot mutatja (8. kép). Ebben a játékban a tanulónak a képernyőn megjelenő információkról kell eldönteniük, hogy a két Hunyadi közül melyikre vonatkoznak, és azokat a megfelelő illusztrációhoz húzni.

8. kép: A Hunyadi János vagy Hunyadi Mátyás? című munkalap kezdőoldala.

6. Egy lehetséges CLIL óraterv a Hunyadiakkal és korukkal való megismerkedésre. Várható problémák és a mérés lehetőségei.

6.1. Az óraterv felépítése

A *Merre járt Mátyás király?* számítógépes alkalmazás, illetve a kapcsolódó munkalapok kiválóan alkalmazhatók magyar mint idegen nyelv órán CLIL-környezetbe foglalva. Tanulmányom egyik célja az, hogy a számtalan lehetséges didaktikai módszer közül a CLIL lehetőségeit kihasználva mutassam be a Hunyadiak a magyar történelemben betöltött szerepét magyarul a KER szerinti B1 szinten tudó, magyart mint idegen nyelvet tanuló diákok számára, inspirációt nyerve az MNL alkalmazásából. Ehhez egy CLIL-elveken nyugvó feladatsort készítettem (lásd: Melléklet), amelyet gyakorlatban még nem volt alkalmam kipróbálni. A tananyag feladatait, rész céljait a következőkben fejtem ki.

A négy C-koncepciót is figyelembe vevő munkalap feladatainak elvégzése

összesen két, 90 perces tanórát vesz igénybe. A munkalap központi gyakorlatain kívül a nyelvtanulóknak a tananyagba való mélyebb belemerülés előtt házi feladatként önállóan el kell olvasniuk történelmi korszakot (15. század) leíró és az elsajátítandó téma alapvető szókincsét tartalmazó szöveget (2. feladat), ami körülbelül 45 percet vesz igénybe. A tananyag végeztével pedig házi feladat(ok) megoldása vár a tanulókra. A CLIL egy-egy tananyag bevezetésekor javasolja a diákok ismeretinek felfrissítését a témával kapcsolatban. A feladatlap célcsoportja – nem magyar anyanyelvű, magyar szakos hallgatók – esetében feltételezhető, hogy nem rendelkezik előismeretekkel a témáról, így ezt a fázist lecseréltem egy rávezető feladatra (1. feladat). Ennek keretében a diákok két, Hunyadi Mátyás és Hunyadi Jánost ábrázoló szobor alapján kell (a nevek megadása nélkül) a két személyről és a történelmi korszakról hipotéziseket kialakítaniuk szóbeli kommunikáció során. A feladat egyes kérdései ráirányítják a figyelmet a korszakra (*Mikor élhettek? Milyen lehetett ez a korszak a történelemben: békés vagy inkább harcos?*), más kérdések pedig (*Mit visel a két férfi? Mit tartanak a kezükben?*) specifikus kifejezés, szó kikeresésére sarkalják a nyelvtanulókat (pl. kard, páncél stb.). Ezt a feladatot, könnyedebb jellegéből fakadóan a valódi tananyagba való belevágást megelőző óra utolsó 15 percében, mintegy pihentető, egyszerre levezető és bevezető javasolom elvégezni.

A 3-as és 4-es feladatok általános és a Hunyadiak korszakának elsajátításához szükséges történelmi szókincs megismerését és elsajátítását célozzák meg. Mindkét feladat célja a szókincsfejlesztés, vagyis hogy a nyelvtanulók lexikai szempontból felkészültek legyenek az adott történelmi korszakról szóló (szak)nyelvi üzenet megformálására. A 3-as feladatban definíciókat kell párosítani a szövegben vastaggal kiemelt szavakhoz; a 4-esben pedig igék mellé kell kigyűjteni a hozzájuk tartozó főneveket és vonzatokat, szintén a korábban elolvasott szöveg alapján. A 4-es feladat az állandósult szerkezetekre helyezi a hangsúlyt, felhívva a figyelmet a vonzatokra is, nyelvtanulókról lévén szó. Mindkét feladat egyben példát is ad szókincset rendszerező és elsajátítást segítő tanulási stratégiákra.

Az 5-ös, 6-os és 7-es feladatok egyrészt a szöveg tartalmának megértését ellenőrzik le, másrészt pedig a téma szókincsének használatát gyakoroltatják, harmadrészt pedig gondolkodást fejlesztő céljuk is van. Az 5-ös feladat az alacsonyabb szintű gondolkodási készségeket célozza meg azáltal, hogy a kérdésekre egyetlen jó válasz létezik, ami az inputként szolgáló szövegből kikereshető. Ez a feladat gamifikációs keretben is elvégezhető vetélkedőként prezentálva: a tanulói csoporton belül két-három csapat hozható létre, akik villámkérdés formájában kapják meg a kérdéseket. A jó válaszok egy-egy pontot érnek, a rosszakat pontlevonással lehet büntetni. Az büntetés kockázatát enyhítendő a csapatoknak lehetőséget adhatunk egy-egy kérdés passzolására. Az 5-ös feladattal szemben a 7-es feladat a magasabb szintű gondolkodási készségeket veszi célba. Itt a nyelvtanulóknak hipotéziseket kell kialakítaniuk az olvasottak alapján. A 6-os feladat keveri a két gondolkodási szintet: az idővonal egyszerű létrehozása egy „hétköznapi” szövegértési feladatnak is tekinthető, azonban az ok-okozati viszonyok jelölésének kérése már magasabb gondolkodási készségekre hajaz. A 6-os feladat a nyelvtanulók kutatási készségeinek fejlesztésére is alkalmat ad azzal, hogy arra kéri őket, hogy nézzenek utána olyan események dátumainak, amelyek nem szerepelnek a szövegben.

Mindezen feladatok megoldása után a nyelvtanulók készen állnak az MNL megfelelő munkalapjának online megoldására. Mivel a feladatlap nem érinti az összes, a munkalapon felbukkanó információt, a nyelvtanulóktól megköveteli következtetések levonását, illetve az eddig elsajátított tananyag aktív használatát.

A 9-es feladat három darab házi feladat-lehetőséget tartalmaz. Az elsőben a nyelvtanulóknak egy rövid szöveget kell írniuk a Hunyadi-címerek szimbolikájáról. A diákok maguk választhatják ki, hogy mely címert részesítik előnyben. A házi feladat elvileg írásban készítendő el, de szóbeli, prezentációval kísért formában is elképzelhető a következő tanórán. A második házi feladat, amely arra kéri a diákokat, hogy keressenek három-négy olyan műalkotást, helyet, épületet vagy közteret Magyarországon, amely kapcsolatban van a

Hunyadi családdal, a CLIL-ben is fontos típusfeladat, ugyanis a téma kulturális és a nyelvtanulók jelenére kiterjedő kapcsolatait segít feltérképezni. A házi feladat harmadik opciója játékra invitál a számítógépes alkalmazással: a nyelvtanulóknak az alkalmazás segítségével Mátyás és Aragóniai Beatrix utazásaival kapcsolatos kérdésekre kell válaszolniuk.

6.2. Várható kihívások a tanításkor

A bemutatott tananyag gyakorlatba ültetése számos kihívást jelenthet a nyelvtanulók számára. A nyelvtanárnak pedig hathatós segítséget kell nyújtania a felmerülő nehézségek megoldásában, valamint a nyelvtanulók nyelvi és témát illető szükségleteinek kielégítésében.

Az egyik legfontosabb tényező, amivel alkalom adtán meg kell küzdenie a nyelvtanárnak, az a témához való hallgatói attitűd. Probléma lehet, hogy a nyelvtanulók nem lévén hozzászokva a történelmi jellegű szövegekkel való munkához, azokat negatív előítéleten alapulva képességeiket meghaladóként értékelhetik, megnehezítve ezzel saját maguk számára is a feladatokra való ráhangolódást és az elsajátítást.

A feladatsor egyik alapvető nehézsége abban áll, hogy nyelvtanulóknak a magyar történelemmel kapcsolatos ismeretek hiányában a Hunyadiak korszakát (valószínűleg) megfelelő kontextus nélkül kell elsajátítaniuk. Ebben az esetben a tanár feladata, hogy részletesebben, de a diákok számára még érthetően világítson rá pl. V. László szerepére vagy a nándorfehérvári csata jelentőségére, akár kiegészítő anyagokon keresztül.

Lassíthatják a tananyag elsajátítását a specifikusan a magyar történelemmel kapcsolatos terminusok (kormányzó, Fekete Sereg stb.), amelyek esetlegesen nem, vagy más jelentéssel léteznek a nyelvtanuló saját országának történelmében. Szintén akadályt jelenthet az óramenet folyamatos előrehaladásában, hogy a feladatlap tisztán célnyelven íródott. Bár a feladatlap B1-es szintű nyelvtanulók számára készült, a gyakorlatban a nyelvtudás szintje egy csoporton belül is nagyon heterogén lehet. Ezen okból kifolyólag nem

pontosan meghatározható, hogy mennyi időt vesz igénybe egy-egy instrukció megértése, illetve a kapcsolódó feladat elvégzése. Ezen problémát megoldandó a nyelvtanár folyamodhat a CLIL-ben bevett kódváltás módszeréhez, vagyis az anyanyelven történő rövid magyarázat adásához, amennyiben megfelelő szinten bírja a diákok anyanyelvét. Ellenkező esetben anyanyelvű kolléga vagy nyelviileg magasabb szinten álló diákok (akár csoporton belül is, kooperatív tanulócsoportokat létrehozva) segítségét is lehet kérni.

6.3. A mérés lehetőségei

A Merre járt Mátyás király? tananyag célja kettős: egyrészt információ átadása a nyelvtanulók számára a magyar történelem egy korszakáról, másrészt pedig a korszakhoz kapcsolódó szókincs megtanítása annak érdekében, hogy a nyelvtanuló képes legyen a kérdéses időszakról objektívan beszámolni, illetve ahhoz szubjektív megjegyzéseket, benyomásokat társítani. A nyelvi és tantárgyi anyag elsajátításának értékelésére az esszé vagy a fogalmazás műfaját javaslom, amely a nyelvtanulókat ebben a konkrét esetben arra kéri, hogy

- adjanak egy rövid, objektív tényeket és ok-okozati összefüggéseket tartalmazó összefoglalást az elsajátított korszak személyiségeiről és eseményeiről;
- mondják el, hogy véleményük szerint mi lehet a korszak jelentősége a magyar történelemben; és
- kapcsolják az elsajátított anyagot, vagyis itt a Hunyadiak korát, saját országuk történelmének valamely történelmi szakaszához vagy személyiségéhez.

Az esszé lehetővé teszi a tananyag és a kapcsolatos szókincs megfelelő elsajátításának objektív értékelését, a diákok nyelvi és szövegalkotói kompetenciájának mérését valamint kognitív képességeinek leírását.

7. Összefoglalás

Tanulmányomat a tartalmat és nyelvet integráló tanulás, közismert rövidítéssel a CLIL, tömör bemutatásának, a japán oktatásban elfoglalt szerepe rövid leírásának és a magyart mint idegen nyelvet tanulóknak történelem oktatására való alkalmazhatósága egy példájának szenteltem. A tanulmány gyakorlati részét képező, a CLIL-alapokon nyugvó, a Hunyadiak korszakát és annak specifikus történelmi szókincsét bemutató óratervet a Magyar Nemzeti Levéltár *Merre járt Mátyás király?* című számítógépes applikációja inspirálta. Ezúton szeretném megköszönni Csonka Laurának, az MNL levéltár-pedagógusának, hogy felhívta a figyelmemet az alkalmazásra.

Tanulmányomat egy személyes tapasztalattal szeretném zárni. A 2004 és 2009 között középiskolai tanárként a spanyol-magyar kéttannyelvű oktatásban dolgozva alkalmam volt részt venni egy matematikát CLIL keretben tanító projektben. Annak nagy tanulsága volt, hogy CLIL esetében az a leggyümölcsözőbb, ha a szak- és nyelvtanár közösen dolgozza ki a tanmenetet: az előbbi látja át a tanterv által megkövetelt ismereteket (események, dátumok, terminológia stb.), az utóbbi pedig annak módszerét ismeri, hogyan mindez hogyan közvetíthető a nyelvtanulók számára idegen nyelven. A jelen cikkhez készült óraterv esetében hasonló benyomásaim voltak: a történelmi részben kevesebb kétséggel kerültem volna szembe, ha egy irányadó szaktanár segít a források és az átadandó történelmi ismeret pontos meghatározásában. Ennek alapján ugyanarra a már a korábban levont következtetésre jutottam, hogy a CLIL igazán jó alkalmazhatóságához szaktanár és nyelvtanár együttműködése elengedhetetlen.

Jegyzetek:

1. <https://www.sophia.ac.jp/eng/article/feature/the-knot/the-knot-0029/> (Hozzáférés: 2024. szeptember 9.)
2. A továbbiakban az egyszerűség kedvéért THE-ként (Teaching History English) utalok a

kiadványra, amely ezen a weboldalon érhető el:

<https://www.cambridgeenglish.org/images/168750-teaching-history-through-english-a-clil-approach.pdf>. University of Cambridge. (s. a.). Teaching history through English — a CLIL approach. ESOL examinations. (Hozzáférés időpontja: 2024. szeptember 3.)

3. Horváth Richárd: *Itineraria regis Matthiae Corvini et reginae Beatricis de Aragonia (1458–[1476]–1490)* Budapest, 2011.

4. Forrás: <https://matyaskiraly.mnl.gov.hu/> (Hozzáférés: 2024. szeptember 19.)

5. <https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/>

6. <https://oktatolapok.mnl.gov.hu/hunyadi-matyas>

Felhasznált irodalom:

Coyle D, Hood P, Marsh D. (2010), *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. Cambridge University Press

Hutchinson, C. (2022), Images of the Past: Teaching CLIL History and Critical Thinking through Visual Texts. In: *The Journal of the Japan CLIL Pedagogy Association (J-CLIL)*, 4, 60–73.

Kavanagh, B. (2018), An Introduction to the Theory and Application of CLIL in Japan. In: *Bulletin of the Institute for Excellence in Higher Education*, 4, 277-283.

Lee, S. (2022), Perceptions of Content and Language Integrated Learning (CLIL): Implementation in Japan. In: *Studies in English Language Teaching*. Volume 45. 95–114. https://www.jstage.jst.go.jp/article/selt/45/0/45_95/_pdf/-char/en (Hozzáférés dátuma: 2024. szeptember 3.)

University of Cambridge. (n.d.), Teaching history through English - a CLIL approach. ESOL examinations. <https://www.cambridgeenglish.org/images/168750-teaching-history-through-english-a-clil-approach.pdf>. (Letöltés időpontja: 2024. szeptember 3.)

Melléklet: Feladatlap

A tanóra célja	- Hunyadi János és Mátyás király tetteinek és korának megismerése; - a történelmi korszakhoz kapcsolódó, specifikus szókincs elsajátítása; a Magyar Nemzeti Levéltár <i>Hunyadi János vagy Hunyadi Mátyás? c.</i> munkalapjának kitöltése;
Nyelvi szint	B1 (KER)
Didaktikai keret:	CLIL
Időtartam:	önálló szövegolvasás: 45 perc tanórai munka: 2x90 perc házi feladat (kutatás és írás): 90 perc
Munkaformák:	egyéni, párban és csoportban végzett munka
Zárófeladat (egyéni vagy párokban):	- Hunyadi-címerek elemzése (rövid szöveg); - Hunyadiakkal kapcsolatos helyek, köztetek keresése Magyarországon - a Magyar Nemzeti Levéltár <i>Merre járt Mátyás király?</i> alkalmazásához kapcsolódó feladat
Kimeneti képességek	- a korszak történéseiről és a Hunyadiakról szóló objektív információ átadása, összefoglalása; - a korszak és a Japán történelem közötti kapcsolat, asszociációk megteremtése; - a korszak eseményeivel kapcsolatos szubjektív benyomás, vélemény kifejezése;
Értékelés	megadott szempontok szerint megírt 200-250 szavas esszé

A Hunyadiak a magyar történelemben

1) Négyes csoportokban vitassák meg a következő kérdéseket:

Kiket ábrázolnak Önök szerint a szobrok? Mit visel a két férfi? Mit tartanak a kezükben? Mikor élhettek? Milyen lehetett ez a korszak a történelemben: békés vagy inkább harcos? Van-e kapcsolat a két férfi között? Ha igen, mi az: ellenségek, harcostársak, családtagok vagy hierarchikus kapcsolat van köztük?

A

B

2) Házi feladatként olvassák el a következő szöveget, amelyből megtudhatnak néhány fontos információt Magyarország 15. századi történelméről!

Hunyadi Mátyás 1443-ban született Kolozsváron. Édesapja, Hunyadi János Európa szerte elismert és tisztelt **hadvezér** volt. 1446 és 1453 között a kiskorú V. László király mellett Magyarország **kormányzója** volt. Hunyadi Jánost csak **törökverőnek** nevezték. A törökök felett aratott 1456-os nándorfehérvári **diadal** tiszteletére minden délből, egész Európában ma is meghúzzák a harangokat. Maga Hunyadi János a csata után kitört **pestisjárványban** meghalt. Halála után idősebb fiát, Lászlót 24 éves korában felségárulás vádjával **kivégezték**. Kisebb fiát, az akkor még gyermek Mátyást pedig **fogságba** vitték Bécsbe, majd Prágába. Az uralmát féltő V. László király azonban hamarosan meghalt, így Mátyás

a cseh kormányzónak köszönhetően kiszabadult. Szabadulásának feltétele a két nép közötti **szövetség** megerősítése volt. Ezt a kormányzó lányával, Podjebrád Katalinnal való eljegyzéssel erősítették meg.

Mátyás mindössze 15 éves volt, amikor a budai országgyűlés királlyá választotta. Mellé anyai nagybátyját, Szilágyi Mihályt állították kormányzónak és **tanácsadónak**, a fiatal király azonban hamar kezébe vette az irányítást.

Sok belpolitikai intézkedést **vitt véghez**, például rendszeresen és néha évente többször is beszedte az adót. Ennek egy részéből hozta létre, és tartotta fenn **zsoldoshadseregét**. Mátyás Fekete Seregét hamarosan egész Európa megismerte, megtámadta ugyanis Csehországot, Morvaországot, Sziléziát, sőt Ausztria is célpontjává vált. 1485-ben még Bécsset is elfoglalta. A törökökkel is többször megütközött, 1463-ban visszafoglalta a törököktől Jajca várát, és a Kenyérmezőn vívott **csatában** is győzött.

Második felesége, Aragóniai Beatrix, a nápolyi hercegnő, elhozta a reneszánszt Itáliából. E házasságával Mátyás további újításokat kényszerített rá udvarára. Szigorú **etikettet** vezetett be, például a nemeseknek meg kellett tanulni villával enni. Mátyás szenvedélyesen szeretett olvasni, létrehozta a 2500 kötetet tartalmazó könyvtárát, a világon egyedülálló Corvinát.

Hunyadi Mátyás 1490-ben halt meg Bécsben, valószínűleg agyvérzésben.

Uralkodása alatt hatalmas közép-európai birodalmat hozott létre, birodalma azonban nem sokkal élte túl az uralkodót.

(Forrás: https://varazsbetu.hu/mesetar/matyas_az_igazsagos)

3) Írja be a definíciók mellé a szövegből a megfelelő vastaggal szedett kifejezést!

A. a társadalmi érintkezés szabályainak
gyűjteménye

B. személy, aki véleményt mond és
segít döntésekben

C. börtön; szabadság elvesztése

D. két ellenséges sereg összecsapása

E. az államfői hatalom ideiglenes
gyakorlásával megbízott személy

F. győzelem

G. befejez, megcsinál valamit

H. két vagy több állam közös célok
megvalósítására kötött egyezsége

I. hadsereg vezetője, parancsnoka

J. halálos ítéletet hajt végre

K. aki sok, török elleni csatában győz

L. egy súlyos fertőző betegség és
elterjedése

M. fizetett, hivatásos katonákból álló
hadsereg

4) Keresse meg a szövegből, hogy a következő igek mely főnevekkel állnak! A megfelelő vonzatokat is írja ki! Egy-egy igéhez ugyanaz a szó is, vagy akár több szó tartozhat!

Ige	főnév	vonzat
nevez	törökverő	- nak/nek
kitör		
meghal		
visz		
megerősít		
kezébe vesz		
létrehoz		
beszed		
fenntart		
győz		
bevezet		

5) Villámkérdések. Ki találja meg gyorsabban a választ?

- Hányféle szerepet töltött be a politikában Hunyadi János?
- Mi az eredete a déli harangszónak Európában?
- Mi történt Hunyadi János fiaival, Lászlóval és Mátyással, halála után?
- Miért jegyezte el Hunyadi Mátyás Podjebrád Katalint?
- Milyen típusú hadsereg volt a Fekete Sereg?
- Miből hozta létre és tartotta fenn Mátyás a seregét?
- Miért fontos Aragóniai Beatrix a magyar kultúrtörténetben?
- Mi az a Corvina?

6) Készítsenek párban egy idővonalat a szöveg alapján 1446-tól 1490-ig! Ha valamelyik évszám a szövegből nem derül ki (pl. Mátyás és Aragóniai Beatrix házassága), azt interneten is meg lehet keresni. Jelöljék meg, ha két esemény között ok-okozati viszony van, vagyis ha egy esemény a másiknak a következménye!

7) Mit gondolnak....? Beszéljék meg párban a következő kérdéseket, majd osszák meg az egész csoporttal a véleményüket!

- a) Önök szerint Hunyadi László tényleg felségáruló volt?
- b) Az olvasottak alapján milyen ember lehetett Hunyadi Mátyás?
- c) Önök szerint igazságos volt Mátyás király részéről az adók többszöri beszedése?
- d) Mi lehetett Mátyás király célja a sok háborúval?

Válaszadáskor a következő kifejezéseket használhatják:

- Szerintem; Szerintem nem ...
- Azt hiszem, hogy; Nem hiszem, hogy ...
- Talán; Biztosan; Lehet, hogy

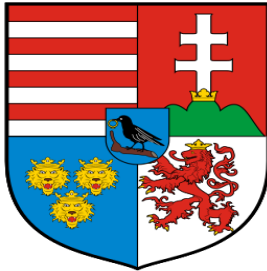
8) Összefoglalásul egyénileg oldják meg a <https://oktatolapok.mnl.gov.hu/node/92> oldalon található kvízt! A tanórán nem minden információ hangzott el, de egy kis logikával meg lehet találni a megoldást☺.

Milyen új, eddig nem ismert információt tudtak meg a kvízből?

9) Házi feladat:

- (1) Párban válasszák ki valamelyik címert és írjanak egy rövid (50-60 szó) összefoglalót a címeren található szimbólumokról!

Hunyadi Mátyás címere

Hunyadi János címere

- (2) Keressenek három-négy olyan műalkotást, helyet, épületet vagy közteret Magyarországon, amely kapcsolatban van a Hunyadi családdal!

Például: Madarász Viktor *Hunyadi László siratása* című festménye

- (3) A <https://matyaskiraly.mnl.gov.hu/> alkalmazás segítségével válaszoljon a következő kérdésekre!

- Hányszor járt Mátyás király Bécsben 1458 és 1490 között?
- Mátyás uralodásának mely szakaszára jellemző az Osztrák Főhercegség látogatása?
- Mátyás mikor, honnan és hová utazott uralkodásának utolsó évében? Hány napot töltött ezeken a helyeken?
- Aragóniai Beatrix honnan, mikor ment Kassára?
- Mikor tett Aragóniai Katáin egy Buda-Tata-Győr-Pozsony utazást? Melyik városban hány napot tartózkodott ez alkalommal?